

LOPPURAPORTTI

Hanna Nikkanen

2013 Summer Investigative Reporting Course

Columbia University Graduate School of Journalism

On rohkeaa antaa konkreettisia ohjeita kollegoille. Yleensä toimittajat suojelevat työnsä yksityiskohtia. Puhe ammattikäytännöistä jää yleensä ympärilyöreäksi, sillä vaivaudumme työtapoja koskevista kysymyksistä kuin palkkiouteluista. “Joskus täytyy nauhoittaa, joskus muistiinpanot riittävät”, kaartelemme. “Haastateltavalle kannattaa kertoa vähän itsestään, mutta liikaa ei tietenkään pidä puhua.”

Yllätyin yksityiskohtaisen ja suoran puheen määrästä Columbian yliopiston tutkivan yliopiston kesäkurssilla. Kävimme luennoitsijoiden Pulitzer-juttuja tiheällä kammalla läpi, tiheimmällä kuin olisin osannut odottaa.

Mistä tämä tieto tuli? Miten tämä haastateltava tavoitettiin? Miten toimittaja esittäytyi vastahakoiselle lähteelle? Mikä oli lähteen motiivi puhua? Kuka jäljitti tämän asiakirjan ja mistä? Miksi kannattaa kantaa aina mukanaan suuria paperinivaskoja? Vastaukset olivat suoria. Olisin luullut huipputoimittajien varjelevan ammattisalaisuuksiaan tarkemmin.

Käytimme lähes kokonaisen päivän tutustumalla tapaukseen, jossa lehti oli alkanut epäillä tähtitoimittajaansa juttujen sepittämisestä. Jäljitimme askel askeleelta huijariksi epäillyn toimittajan liikkeitä reportaasikeikalla, aivan kuten tämän epäluuloiset kollegat olivat aikanaan tehneet. Se oli erinomainen oppitunti ammattietiikassa: huijausta ei lakaistu maton alle, vaan lehti itse selvitti syytökset jo ennen kuin epäily karkasi julkisuuteen. Tapahtuisiko Suomessa samoin? Samalla opimme paljon faktantarkistuksesta ja valheiden paljastamisesta. Kaikkia johtolankoja ei kannata seurata, ja kaikkia keksittyjä juttuja ei voi pitävästi todistaa valheiksi.

Suomessa on tänä syksynä kritisoitu Chatham House -säännön käyttöä journalismia käsittelevissä seminaareissa. Kritiikki on perusteltua, sillä vaitioloa vaaditaan joskus tilanteissa, joissa sen syy ei ole kenellekään selvä. Columbian kurssilla vaitiolo oli luonnollista. Jos olisimme twiitanneet luennoilta, se olisi ollut eri kurssi. Ympäripyöreämpi.

Journalismin käytäntöjen opettaminen kansainväliselle toimittajajoukolle on vaikeaa, koska toimimme niin erilaisissa ympäristöissä. Yhdenkoon ohjeistus olisi naurettava tavoite. Suomessa kummeksuttaisiin illallispöytään kutsumatta pyrähtävää toimittajaa aivan eri tavalla kuin sellaisessa kulttuurissa, joissa etäisyydet ihmisten välillä ovat pienempiä. Toisaalta täällä ministerin haastattelun voi saada sovittua samalle päivälle, ja rikostoimittajan ei tarvitse pelätä henkensä edestä.

Taloudelliset realiteetitkin ovat paikkasidonnaisia. New York Timesin toimittajan huippujuttu on puolestaan saattanut vaatia viiden avustajan työpanoksen usean kuukauden ajan. Melkein missä tahansa muussa toimituksessa toimittaja joutuisi työskentelemään yksin ja huomattavasti nopeammin.

Kun julkisen datan saatavuuteen liittyviä taitoja esiteltiin yksityiskohtaisesti, moni kurssilaisista huokaili: opetus oli liiankin paikallista. On kiinnostavaa kuulla, miten newyorkilainen toimittaja selvittää kiinteistön omistajan. Harvoinpa tiedosta on kuitenkaan hyötyä meille ulkomaalaisille, kun jo naapuriosavaltiossa säännöt ovat toiset.

Keskustelu työskentelyolosuhteiden eroista oli toisaalta myös huiman kiinnostavia. Tutkivaan työhön liittyi paljon yhteisiä kokemuksia - budjettipaineita, kiirettä - mutta myös valtavasti eroja. Srilankalaisen kurssikollegan edeltäjää oli ammuttu. Joissain maissa työtä rajoitti hallitus, toisissa ilmoittajien painostus tai vallanpitäjien salaisuuksia kunnioittava yleinen keskusteluilmapiiri. Ne hetket, jolloin tuntui että yhteistä kosketuspintaa ei löydy, johtivat valaiseviin keskusteluihin siitä, *miksi* näin on.

Kurssin aikana toistelimme toisillemme, ja meille toisteltiin, että toisiltammehan me opimme. Verkostoituminen oli lopulta kurssin tärkeintä antia. Me muistamme toisemme ja pidämme yhteyttä. Olen suunnitellut yhteistyötä sekä kanssaopiskelijoiden että luennoitsijoiden kanssa sekä liittynyt kansainväliseen IRE-järjestöön.

Heti kurssin alkupäivinä oli helppo nykäistä hihasta toista kurssilaista, joka on kirjoittanut Sveitsissä jalkapallon sopupeleistä - itselläni kun on kokemusta niistä Suomessa. Aiheesta jutteleminen oli vapautunutta, sillä emme ole kilpailijoita. Molemmat kertoivat toiselleen vinkeistä, joita omiin korviin oli kantautunut.

Kymmenen kurssilaisista oli Sveitsistä, kolme suomalaisia, loput kymmenen osanottajaa eri puolilta maailmaa. Erikoinen valikoima selittyy kurssin rahoituksella.

Noin kolme neljästä kurssilaisesta oli vakinaisessa työsuhteessa, loput freelancereita. Free-toimittajien kokemuksissa oli paljon yhtäläisyyksiä kotimaasta riippumatta. Haave (tai kokemus) kansainvälisestä yhteistyöstä esiintyi freelancereiden puheissa erityisen usein. Maantieteellisten rajojen ylittäminen koettiin tarpeelliseksi sekä toimeentulon kannalta (omassa kotimaassa ei välttämättä ollut riittävästi free-työtä tarjolla) että eräänlaisena yrittäjän vapauden symbolina: kukaan ei sido free-toimittajaa kotitoimitukseen.

Osanottajia yhdistävät aiheet ovat viime kädessä kansainvälisiä. Korruptio, muodossa tai toisessa, kiinnosti jokaista; uudet kontaktit Sveitsiin ovat kullanarvoisia meille pimeän rahan liikkeistä kiinnostuneille. Ympäristöuhot ja rikollisuus ylittävät nekin rajoja. Suuret yhteistyöprojektit, kuten ICIJ:n veroparatiisitutkimus, olivat luonteva puheenaihe tässä joukossa. Vastaavia on varmasti tulossa lisää.

